

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Факультет психології та соціальної роботи

Кафедра загальної психології і психології розвитку особистості

Д и п л о м н а р о б о т а

бакалавра

(освітньо - кваліфікаційний рівень)

на тему: **«Інформаційно-психологічні технології діяльності викладачів
середньої школи»**

«Information-psychological technologies of the activity of high school teachers»

Виконала: студентка 4 курсу денної форми навчання
напряму підготовки 6. 030102- «Психологія»

Гевчук Володимир Геннадійович

Керівник: к.психол.н., вик Дементьєва К. Г. _____
(підпис)

Рецензент: к.психол.н., доц Крюкова М.А. _____
(підпис)

Рекомендовано до захисту:

Захищено на засіданні ДЕК №

Протокол засідання кафедри

протокол № _____ від _____ р.

№ _____ від _____._____.2018 р.

Оцінка _____/_____/_____

(за національною шкалою, шкалою

ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ДЕК

_____ Подшивалкіна В.І.

_____ Родіна Н.В.

(підпис)

(підпис)

Одеса – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ.....	6
1.1. Поняття інформаційно-психологічних технологій навчання в сучасній освіті	6
1.2. Види інформаційно-психологічних технологій.....	12
1.3. Особливості застосування інформаційно-психологічних технологій в середній школі.....	22
Висновки до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИКЛАДАЧАМИ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ...30	
2.1. Характеристика організаційного етапу дослідження.....	30
2.2. Розробка та впровадження в навчальний процес комплексу вправ та уроків з використанням інформаційно-психологічних технологій	33
2.3. Аналіз результатів проведеного дослідження	43
Висновки до розділу 2	46
ВИСНОВКИ	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	51
ДОДАТКИ	55

ВСТУП

Актуальність дослідження. Основною характеристикою світу є рух, зміна, розвиток, а головним змістом життя й фундаментальним засобом існування людини є її розвиток, який повно й інтенсивно спостерігається у шкільному віці. Розвиток школяра як соціально-особистісний феномен здійснюється перш за все у навчанні, тому основне суспільне й індивідуальне життя молоді людини сконцентроване у сфері шкільної освіти.

Безперечно, сучасний етап входження країни до ринкової економіки, розбудови незалежної Української держави, демократизації суспільства, гуманізації середньої школи, вимагає переосмислення самої парадигми шкільної освіти, відмови від адаптивної моделі засвоєння знань на користь моделі освіти, зорієнтованої на особистість. Центром всіх навчально-виховних дій має стати конкретний школяр і, відповідно, всі способи та форми організації навчального процесу мають підпорядковуватися меті його всебічного особистісного розвитку. Досягненню цієї мети можуть сприяти інформаційно-психологічні технології навчання.

Інформаційно-психологічні технології в нашому сьогоденні розглядаються як необхідний елемент навчального процесу. Модернізація освіти в Україні вимагає широкого використання інформаційно-психологічних технологій навчання, які відіграють усе більшу роль у сучасній викладацькій роботі.

Головне завдання вчителя – це пробудження та розвиток інтересу у дітей. Інтерес – рушійна сила пізнання та навчання. Інтерес – це зернятко, з якого вчитель вирощує мотивацію до навчання. Але зараз для розвитку інтересу учнів до навчання на занятті недостатньо лише особистісних якостей викладача. Необхідно створити і нові умови навчання. Тому бажано звернути увагу на використання сучасних інформаційно-психологічних технологій. ХХІ століття – це час переходу до інформаційного суспільства, в якому якість людського потенціалу, рівень освіченості й культури всього населення

набувають вирішального значення.

Досвід організації навчально-виховного процесу в школі свідчить, що чим ширше застосовуються інформаційно-психологічні технології у процесі вивчення різних предметів, тим ефективніші результати навчання. Інформаційно-психологічні технології сприяють не тільки розвитку самостійності, творчих здібностей учнів, а й дозволяють змінити саму технологію надання освітніх послуг, зробити урок більш наочним і цікавим. Інформаційно-психологічні технології забезпечують інтенсифікацію діяльності вчителя та учнів, сприяють здійсненню диференціації та індивідуалізації навчання, розвитку спеціальної або загальної обдарованості, посилюють міжпредметні зв'язки. Все це дає можливість покращити якість навчання.

Питання, пов'язані з використанням інформаційно-психологічних технологій в шкільному навчанні, розглядали в своїх наукових працях такі вчені, як: Антонова О.Є., Бавіна П.А., Байкова Л. А., Беспалько В. П., Венгер Л.А., Вербицький А.А., Войцях Т. В., Гальскова Н. Д., Горбатова Є.А., Громов Є.В., Гулай О.І., Дзюбенко Л.О., Дичківська І. М., Євтіхов О.В., Єфімова І.А., Жигір В. І., Зязюн І. А., Кларін М. В., Ковальчук З. Я., Кожабекова Ж.Т., Коротаєва Є.В., Кузьміна Н. В., Кукушкін В.С., Кутішенко В. П., Левіна М.М., Лернер І.Я., Мануйлов В.Ф., Матохнюк Л. О., Махмутов М.І., Наволокова Н.П., Нікітіна Н. Н., Носенко Т.І., Осніцька Н. О., П'ятакова Г.П., Павленко В.В., Петльована Л. Л., Пехота Є. Н., Підласий І. П., Пошетун О.І., Портян М.О., Прокопенко І. Ф., Розтока А. В., Романовський А. Г., Саакова В.А., Селевко Г. К., Смірнова І.В., Сойчук Р.О., Стефановська Т. А., Таможська І.С., Тодорів Л.Д., Факторович А. А., Філатов В.М., Фіцула М.М., Ходій О. О., Хуторський А.В., Чернилевський Д. В., Щуркова Н. Є., Ягупов В.В., Якса Н.В. Незважаючи на наукову розробленість проблематики застосування інформаційно-психологічних технологій в шкільному навчанні, практичні аспекти даного питання залишаються не достатньо дослідженими в науковій літературі.

Мета дипломної роботи – провести теоретичне та емпіричне дослідження інформаційно-психологічних технологій діяльності викладачів середньої школи.

Для реалізації поставленої мети було визначено такі **завдання**:

1) визначити сутність інформаційно-психологічних технологій діяльності викладачів середньої школи

2) організувати емпіричне дослідження ефективності використання інформаційно-психологічних технологій викладачами середньої школи в навчальному процесі;

3) провести розробку комплексу вправ та уроків з використанням інформаційно-психологічних технологій та здійснити аналіз результатів проведеного дослідження.

Об'єктом дослідження є навчально-виховний процес в загальній середньоосвітній школі.

Предметом дослідження виступають інформаційно-психологічні технології діяльності викладачів середньої школи.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань використовувались такі дослідницькі методи, як: теоретичний аналіз, синтез, порівняння, узагальнення та систематизація наукової літератури з психології, педагогіки, дидактики, методики навчання іноземних мов; спостереження; бесіда; системно-порівняльний аналіз; математична обробка та аналіз отриманих результатів експерименту.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, теоретичного розділу (23 сторінки), емпіричного розділу (18 сторінок), висновків, списку використаної літератури та додатків. Загальний обсяг роботи становить 59 сторінок.

ВИСНОВКИ

Отже, проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

1. Структурний аналіз поняття «інформаційно-психологічні технології навчання» показав, що інформаційно-психологічна технологія навчання, як психолого-педагогічна категорія реалізується в якості систематичної, ціленаправленої, усвідомлено проектованої діяльності, що направлена не тільки на досягнення конкретної освітньої цілі, але й на вдосконалення майстерності вчителя, його компетентності в рішенні освітніх задач, а також спрямована на реалізацію наукових ідей, теорій в практиці освітнього процесу. Основними умовами застосування інформаційно-психологічних технологій є: наявність науково-педагогічного обґрунтування і його концептуальної інтерпретації вчителем з урахуванням умов реального освітнього процесу, представленого різноманіттям психолого-педагогічних ситуацій; забезпечення безперервного розвитку особистості в освіті через її безперервне пізнання вчителем; збереження простору авторства, творчості кожного вчителя, що дозволяє перетворити ідеальну схему в живу педагогічну ситуацію; убудованість у реальний навчально-виховний процес.

2. Інформаційно-психологічні технології навчання можна класифікувати наступним чином: за рівнем застосування (загальнопедагогічні; предметні; локальні та модульні); за чинником психічного розвитку (біогенні та соціогенні); за філософською основою (матеріалістичні та ідеалістичні; діалектичні й метафізичні; наукові та релігійні; гуманістичні й антигуманні; антропософські та теософські; вільного виховання й примусу); за науковою концепцією засвоєння досвіду (асоціативно-рефлекторні; біхевіористські; розвивальні; сугестивні; нейролінгвістичні; гештальт-технології); за ставленням до дитини (авторитарні; дидакто-центристські; особистісно-орієнтовані); за орієнтацією на особистісні структури (інформаційні; операційні; емоційно-художні й емоційно-моральні; технології саморозвитку; евристичні; прикладні); за типом організації та управління пізнавальною

діяльністю (структурно-логічні; інтеграційні; ігрові; комп'ютерні; діалогові; тренінгові технології та ін).

3. Використання інформаційно-психологічних технологій навчання вимагає такої організації педагогічного процесу, де головним стає не формальне засвоєння знань, умінь і навичок, а пошук варіантів розв'язання проблем, аналіз альтернатив. Розв'язання цих проблем потребує впровадження оптимальних засобів та активних методів навчання, що дозволяє підвищити активність і творчість усіх учасників процесу навчання, найбільш повно реалізувати потенційні можливості вчителя та учнів, розвиває здібності спілкування з іншими людьми у різних ситуаціях. В практичній діяльності викладачів середньої школи надано перевагу особистісно орієнтовній технології; технології критичного мислення як основі розвитку особистості; блочно-модульним, модульно-рейтинговим, кредитно-модульним технологіям, які сприяють розвитку творчих здібностей та умінь учнів. Сьогодні існує величезна кількість технологій навчання, тому перед педагогом постає питання добору та конструювання засобів в інтересах підвищення якості педагогічного процесу. Успіх упровадження сучасних технологій навчання залежить саме від того, як вчитель може розібратись у створеній ситуації, поєднати всі можливі нюанси, створити методологічну, психологічну та наукову базу для роботи учнів у нових умовах.

4. В дипломній роботі було проведене емпіричне дослідження ефективності використання інформаційно-психологічних технологій викладачами середньої школи в навчальному процесі. Основним завданням експерименту була перевірка ефективності впливу інформаційно-психологічних технологій на успішність вивчення іноземної мови з урахуванням індивідуальних особливостей старшокласників.

5. З метою поглиблення базових знань і вмінь учнів експериментального класу вчитель англійської мови проводив роботу з використанням наступних інформаційно-психологічних технологій:

– ігрових методів навчання (були використані такі ігри, як «Puzzle»,

«Cards», «Heaven on Earth», а також розроблено конспект уроку-гри);

- тренінгових технологій навчання (були застосовані тренінгові вправи на уроці англійської мови при вивченні теми «Зовнішність»);

- технологій проблемного навчання (більшість тем для спілкування, передбачених програмою й календарно-тематичним плануванням учителя, пропонувалася учням у вигляді низки проблемних запитань для обговорення та дискусії).

6. В цілому результати проведеної роботи підтвердили ефективність впливу інформаційно-психологічних технологій на успішність вивчення іноземної мови учнями експериментального класу. Спостереження за навчальною діяльністю учнів під час експерименту показало, що в учнів викликали особливий інтерес, по-перше, тексти з новою для них і цікавою для їх віку інформацією про сучасне життя носіїв мови, що вивчається, зокрема молоді; по-друге, завдання, спрямовані на розвиток умінь у використанні формул мовленнєвого етикету, точніше – ситуаційних кліше, які вживаються у нейтральному та неформальному стилях мовлення; по-третє, завдання, пов'язані з організацією та проведенням дискусій з актуальних для молоді проблем. Проведена контрольна робота, а також власні спостереження за навчальною діяльністю учнів засвідчили зростання рівня знань з англійської мови. Достатній рівень знань, який був визначений у 85 % учнів 10 класу наприкінці експерименту, свідчить про їх підготовленість до міжкультурної комунікації в реальних життєвих ситуаціях у публічній, освітній та особистій сферах спілкування, яка, звичайно, буде удосконалюватись у відповідності до життєвих потреб та інтересів випускників, а також у зв'язку з можливостями перебування декого з них за кордоном, у країнах, мови яких вони вивчали у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонова О.Є. Психолого-педагогічні технології та їх класифікація як наукова проблема // Сучасні технології навчання: наук.-допом. бібліогр. покажч. – 2015. - Вип. 2. – С. 8-15.
2. Бавина П.А. Тренинговые технологии в формировании коммуникативной компетентности будущих менеджеров: автореф. дис. канд. пед. наук.: 13.00.02 / П.А. Бавина. – Санк–Петербург, 2006. – 26 с.
3. Байкова Л. А. Педагогическое мастерство и педагогические технологии: учеб. пособие / Л. А. Байкова, Л. К. Гребенкина. – М.: Педагогическое общество России, 2010. – 256 с.
4. Бурнард Ф. Тренинг межличностного взаимодействия / Ф. Бурнард. – СПб.: «Питер», 2001. – 304 с.
5. Венгер Л.А. Игра как вид деятельности / Л.А. Венгер // Вопросы психологии. - 1978. - № 3. - С. 163-165.
6. Войцях Т. В. Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти / Т. В Войцях. - Черкаси: Черкаський ОПОПП, 2014. - 92 с.
7. Гайдаєнко М. М. Використання проектної технології у роботі соціально-психологічної служби загальноосвітньої школи / М. М. Гайдаєнко // Таврійський вісник освіти. - 2015. - № 1. - С. 243-250.
8. Гончар А. М. Психологічна технологія розвитку професійно-економічних компетенцій в учнів профільних класів / А. М. Гончар // Педагогічний процес: теорія і практика. - 2014. - Вип. 2. - С. 107-111.
9. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. - К.: Либідь, 1997. - 376 с.
10. Горбатова Е.А. Теория и практика психологического тренинга: учебное пособие / Е.А. Горбатова. – СПб.: Речь, 2008. – 320 с.
11. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2014. - 352 с.
12. Евтихов О.В. Практика психологического тренинга / О.В. Евтихов. –СПб.:

Речь, 2004. – 256 с.

13. Зимняя И. А. Педагогическая психология: учеб. для вузов / И. А. Зимняя. – М.: Издательская корпорация «Логос», 1999. – 384 с.
14. Ковальчук З. Я. Психолого-технологічні особливості процесу оптимізації навчання / З. Я. Ковальчук // Педагогічний дискурс. - 2012. - Вип. 13. - С. 148-152.
15. Коротаева Е.В. Хочу, могу, умею! Обучение, погруженное в общение / Е.В. Коротаева. – М.: КСП, Институт психологии РАН, 1997. – 224 с.
16. Кутишенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) / В. П. Кутишенко. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 128 с.
17. Левина М.М. Технология профессионального педагогического образования: учеб. пособие для студ. высших пед. учеб. завед. / М. М. Левина. – М.: Академия, 2011. – 272 с.
18. Лук'янова Л. Тренінгові технології в освіті дорослих / Л. Лук'янова // Професійна освіта: педагогіка і психологія. – 2012. – Вип. 13. – С. 36–69.
19. Лукянова Ю. С. Формування сприятливого психологічного клімату як здоров'язбергаюча освітня технологія / Ю. С. Лукянова // Педагогіка та психологія. - 2016. - Вип. 46. - С. 307-315.
20. Мартинюк І. А. Психологічне підґрунтя впровадження інтерактивної технології в освітній процес / І. А. Мартинюк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. - 2016. - Вип. 233. - С. 361-366.
21. Матохнюк Л. О. Модель психологічної готовності педагога до використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчально-виховному процесі / Л. О. Матохнюк, К. Д. Дем'янюк. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Психологія. - 2015. - Вип. 2. – С.51-57.
22. Матохнюк Л. О. Теоретико-психологічні проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах сучасної освіти / Л. О. Матохнюк. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2014. - Вип. 1. – С.45-51.

- 23.Носенко Т.І. Інформаційні технології навчання: начальний посібник / Т.І. Носенко. – К.: Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. – 184 с.
- 24.Осніцька Н. О. Тренінг як активна форма навчання / Н. О. Осніцька. – Рівне, 2007. – 26 с.
- 25.Островерхова Н. М. Психологічна субсистема уроку та технологія оцінювання її ефективності / Н. М. Островерхова // Освіта та розвиток обдарованої особистості. - 2014. - № 8. - С. 5-16.
- 26.Павленко В.В. Методи проблемного навчання / В.В. Павленко // Нові технології навчання: наук.-пед. зб. - 2014. - Вип.81. - С. 75-79.
- 27.Пометун О.І. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посібник / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – К.: А.П.Н., 2002. – 136 с.
- 28.Портян М. О. Формування ділових якостей студентів педагогічних університетів у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / М. О. Портян. – Харків, 2012. – 187 с.
- 29.Прокопенко І. Ф. Педагогічна технологія / І. Ф. Прокопенко, В. І. Євдокимов. – Харків: Основа, 2005. – 105 с.
- 30.Ребер А. Большой толковый психологический словарь. Том 2 (П–Я) / А. Ребер. – М.: АСТ, 2000. – 560 с.
- 31.Розтока А. В. Загальна характеристика технологій навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів / А. В. Розтока // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. - 2011. - № 4. - С. 30–33.
- 32.Романовский А. Г. Инновационные педагогические технологии как основа развития философии образования / А. Г. Романовский // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2005. – № 1. – С. 47–55.
- 33.Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика / К. Рудестам. – М.: Прогресс, 1993. – 386 с.
- 34.Саакова В.А. Профессиональный тренинг как фактор повышения эффективности организации труда / В.А. Саакова // Среднее профессиональное образование: теоретический и научно–методический журнал. – 2007. – №2. – С. 60–65.
- 35.Селевко Г. К. Современные образовательные технологии: учеб. пособие / Г.

- К. Селевко. – М.: Народное образование, 2008. – 256 с.
- 36.Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – Т. 1. – 816 с.
- 37.Смірнова І. Інтерактивні технології як засіб активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках географії / І. Смірнова // Рідна школа. - 2014. - № 10. - С. 56-59.
- 38.Тодорів Л.Д. Рефлексивні складові самосвідомості та їх розвиток в умовах занять з елементами тренінгу / Л.Д.Тодорів // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – №2 – 3. – С.79 – 86.
- 39.Фальштинська Ю. В. Методологічні та психологічні проблеми використання інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційному навчанні / Ю. В. Фальштинська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. - 2016. - Вип. 3. - С. 142-147.
- 40.Шевчишена О. В. Формування психологічної готовності вчителя до оволодіння інноваційними технологіями в контексті модернізації сучасної освіти / О. В. Шевчишена // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. - 2014. - Вип. 18. - С. 82-90.